

SIVILOMBUDET STORTINGETS OMBUD FOR
KONTROLL MED FORVALTNINGEN
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Jørn Kroken, 62 55 11 42

Tilbakemelding på oppfølging av Sivilombudets funn og anbefalinger

Statsforvalteren i Innlandet viser til oversendt besøksrapport etter Sivilombudets besøk i Hamar kommune, oktober 2021. Statsforvalteren mottok rapporten 05.04.22.

Innledningsvis understreker Statsforvalteren at vi anser Sivilombudets anbefalinger som nyttige bidrag i vårt kvalitetsutviklingsarbeid.

Statsforvalterens oppfølging av Sivilombudets anbefalinger

Stedlige tilsyn

Statsforvalteren viser til vedlagte merknader, der det opplyses om at vi i all hovedsak følger gjeldende retningslinjer fra Statens helsetilsyn på dette området. Når det gjelder Sivilombudets anbefaling om å gjøre en vurdering av «tvangstiltakenes karakter og andre risikoforhold» som grunnlag for å gjennomføre stedlige tilsyn, har Statsforvalteren inntatt dette som eget punkt på dagsorden i vårt månedlige møte for saksbehandlere på området. I dette møtet vil saker av nevnte karakter bli meldt inn og drøftet med tanke på nye stedlige tilsyn. Dette vil etter vår vurdering føre til en grundigere vurdering av om vi skal gjennomføre stedlige tilsyn der vedtakenes innhold/tvangstiltakene i seg selv tilsier at det bør føres hyppigere tilsyn, selv om det ikke foreligger noen andre momenter som tilsier risiko for ulovlig bruk av tvang og makt (som for eksempel informasjon fra tjenestemottaker, pårørende, verge, ansatte eller spesialisthelsetjenesten).

Vi vil i tillegg føre en oversikt over saker der vi vurderer at det foreligger risiko for ulovlig bruk og tvang uten at vi får indikasjoner for det eksternt. Formålet med oversikten er å kunne følge opp sakene over lengre tid, slik at vi til enhver tid har en oppdatert oversikt over hvilke vedtak vi bør følge opp nærmere, og når forrige stedlige tilsyn ble gjennomført i disse sakene.

Forsvarlig kontroll av kommunens vedtak

Statsforvalteren har med bakgrunn i funnene fra Sivilombudet besluttet følgende endringer ved overprøving:

1. Ved fornyelsesvedtak skal det i større grad tydeliggjøres at Statsforvalteren har gjort nye vurderinger av de foreliggende forhold.
2. Ved overprøving skal Statsforvalteren i større grad tydeliggjøre selvstendige vurderinger.
3. Ved overprøving skal hjemmelsgrunnlaget og vilkårene tydeliggjøres for hvert enkelt tvangstiltak.

4. Ved overprøving skal forhold som taler imot tvangsbruk tydeliggjøres, og tjenestemottakerens livssituasjon og totalopplevelse av tvangstiltakene skal tydeliggjøres.

Statsforvalteren har etter å ha gjennomgått Sivilombudets rapport, og etter å ha behandlet flere saker i fylkesnemnda den siste tiden, fått nyttig informasjon om hvordan vi kan forbedre vårt arbeid med overprøvingen av vedtak etter kapittel 9. Vi slutter oss til Sivilombudets vurdering av at vedtakene må begrunnes mer utfyllende, og at de individuelle vurderingene må komme tydeligere frem av vedtaket (inkludert også vurdering av forhold som taler mot tvang og makt). Hvert enkelt tiltak må vurderes tydelig opp mot alle aktuelle vilkår, og det bør som Sivilombudet beskriver også tydeligere beskrives hvilke vurderinger vi gjør av den helhetlige livssituasjonen og totalopplevelsen av tvangstiltakene. Gjennom behandlingene i nemnda har vi også sett at vi i enkelte saker burde stilt strengere krav til kommunens dokumentasjon som ligger til grunn for vedtakene, og vi vil også følge opp dette, selv om det ikke fremkom direkte av Sivilombudets rapport.

For å sikre at forbedring skjer på området, har vi i første omgang gjennomført en evaluering av Sivilombudets besøksrapport med alle aktuelle saksbehandlere. I tillegg har vi gjennomgått resultatene og erfaringene fra nemndssakene. Det er enighet om hvilke punkter vi bør være tydeligere på i fremtidig saksbehandling, og alle saksbehandlere vil beskrive dette grundigere i fremtidige vedtak. De som gjennomgår vedtakene i annenhånd, og godkjenner av vedtakene, vil også følge med på at vedtakene inneholder opplysningene Sivilombudet påpekte at manglet.

Som en del av forbedringsarbeidet har vi i tillegg besluttet at vi hvert år skal gjennomføre en internrevisjon. Her skal vi velge ut et visst antall tilfeldige overprøvingsvedtak for å undersøke om vedtakene er i tråd med Sivilombudets anbefalinger. Vi vil dokumentere vurderingene og funnene gjort i internrevisjonen, slik at vi kan se utviklingen over tid. Formålet med dette er å undersøke om endringstiltakene har ført til forbedring, og eventuelt å kunne korrigere vår praksis ved behov. Leder vil følge med på at internrevisjonene gjennomføres som forutsatt og at de har ønsket effekt.

Vår vurdering er at disse tiltakene vil kreve at det gjøres grundigere vurderinger i saksbehandlingen, og at disse vurderingene beskrives i vedtaket. Tiltakene evalueres jevnlig gjennom systematisk internkontroll, som gjør at vi kan fange opp eventuell svikt selv og foreta nødvendige korrigeringer.

Veiledningsansvaret

Statsforvalteren har drøftet vår veiledningsrolle. Forholdet/balansen mellom veiledningsrollen og kontrollør/tilsynsmyndighet, er krevende. Det gjennomgående inntrykket er at vi i stor utstrekning balanserer hensynene på en forsvarlig måte. Imidlertid er Sivilombudets anbefaling en nyttig påminnelse om at Statsforvalterens kontroll skal være selvstendig.

Opplæring og veiledning av verger

Sivilombudet oppsummerer følgende når det gjelder vergenes oppfølging av saker om bruk av tvang og makt overfor psykisk utviklingshemmede (Helse- og omsorgsloven (HOL) kap. 9):

Flere verger hadde en mangelfull forståelse av rollen sin, og anså seg som økonomiske verger til tross for at vergemandatet også omfattet det personlige området. Vergene var tilbakeholdne med å klage på tvangsvedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9. Vergene var også i liten grad bevisste på å påberope manglende oppfyllelse av rettigheter etter pasient- og brukerrettighetsloven på vegne av beboeren. De fylte dermed ikke den rettssikkerhetsfunksjonen som skal ligge i vergeordningen. Dette tydet på et økt behov for oppfølging og mer tilpasset opplæring og veiledning av vergene.

Om statsforvalterens plikt til å gi nødvendig opplæring

Etter vergemålsforskriften § 1 skal statsforvalteren sørge for at de oppnevnte vergene i sitt distrikt får den opplæring som er nødvendig for å kunne utøve vervet på en forsvarlig måte. Vergene skal få opplæring ved oppnevningen, og også senere dersom det er behov. Opplæringen skal tilpasses vergeoppdragets innhold og omfang. Opplæringsplikten gjelder alle oppnevnte verger, både alminnelige og faste. Overfor foreldreverger er det bare en alminnelige veiledningsplikt.

Vi vil nedenfor gi en oversikt over det veilednings- og informasjonsarbeid som i dag gjøres overfor vergene. Videre vil vi komme inn på det arbeidet som er på gang når det gjelder opplæring og veiledning av vergene.

Statsforvalterens opplæring av verger

Som lokal vergemålsmyndighet har Statsforvalteren i Innlandet vært opptatt av å gi vergene veiledning, informasjon og opplæring, også i saker om tvangsvedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9. Vi har gjennomført flere kurs om dette temaet for de faste vergene.

Pandemien gjorde det imidlertid utfordrende å møtes fysisk, og digitale løsninger ble tatt i bruk. Det ble imidlertid gjennomført langt færre kurs i denne perioden. Statsforvalteren vil framover gjennomføre nye kurs for vergene, med blant annet tema hvordan ivareta vergehaver i sak om tvangsvedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

E-læringskurs

Vi kan også opplyse at Statens sivilrettsforvaltning har utarbeidet flere e-læringskurs. Dette for å sikre lik opplæring av alle verger i landet. Kursene er å finne på e-læringsplattformen på www.vergemal.no. Vergene må logge seg inn under Mine vergemål. Her vil de finne et introduksjonskurs som det forutsettes at alle nye verger skal ta. Dette kurset er også nyttig for mer erfarne verger, og vi oppfordrer også disse til å ta dette kurset.

I tillegg vil vergene på denne e-læringsplattformen kunne finne kurs med tema blant annet knyttet til økonomiforvaltning, nye digitale fullmakter, konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne og negativ sosial kontroll. Det er også utarbeidet et eget kurs i samtalemotodikk og beslutningsstøtte.

Statsforvalteren i Innlandet oppfordrer vergene til å ta alle disse e-læringskursene, og minner dem i ulike sammenhenger på viktigheten av å ta disse kursene. Dette gjøres for eksempel:

- ved oppnevningen av vergen,
- i den daglige veiledningen på telefon, e-post og møter med vergene
- i forbindelse med gjennomgangen av alle vergemålssakene for å digitalisere vergefullmaktene
- i tilsynsarbeidet

Statsforvalteren følger også opp, og kontrollerer at vergene tar kursene

Nye kurs

I tillegg til de nevnte kursene er det planlagt ytterligere e-læringskurs på spesifikke temaer. De nye planlagte kursene skal utvikles i et samarbeid mellom Statens sivilrettsforvaltningen og statsforvalterne. Et av temaene som allerede er foreslått utviklet, er vergens forhold til kommunens helse- og omsorgstjenester og vergehavers pårørende.

Videre vil vi foreslå for Statens sivilrettsforvaltning at det utarbeides et eget e-læringskurs om vergens rolle og oppgaver i saker etter HOL kap. 9.

Oppnevning av verger i saker etter HOL kap. 9

I vedtak om oppnevning av verger for ivaretagelse av vergehavers interesser i sak om bruk av tvang og makt etter HOL kap. 9, gir Statsforvalteren en kort orientering om hva vergens oppgave og rolle er i disse sakene. På bakgrunn av Sivilombudets rapport har vi søkt å tydeliggjøre denne orienteringen ytterligere. Vi har presisert at vergen har en særlig viktig rettssikkerhetsfunksjon i disse sakene, og opplyst om vergens adgang til å klage på vedtaket etter, jf. HOL § 9-11.

Informasjon til vergene om Sivilombudets rapport

Vi har også gjort Sivilombudets rapport tilgjengelig for vergene ved at vi har lagt rapporten ut på vår hjemmeside.

Statsforvalteren i Innlandet tar kritikken som Sivilombudet tar opp i sitt tilsyn, på største alvor. Vi vil bestrebe oss på å fortsette å øke vergens kompetanse og bevissthet med hensyn til deres rolle og oppgaver.

Avsluttende kommentarer

Statsforvalteren understreker at vi vil ta med oss Sivilombudets anbefalinger i vårt videre arbeid med å ivareta rettssikkerheten på dette området.

Statsforvalteren imøteser særlig hvordan våre oppdragsgivere vil tilpasse sine oppdrag og sin veiledning overfor oss på dette området. Dette med bakgrunn i at Sivilombudets anbefalinger til Statsforvalteren i Innlandet i stor grad er sammenfallende med anbefalinger etter øvrige besøk ombudet har gjort så langt på dette området.

Med hilsen

Knut Storberget (e.f.)

Eli Blakstad
velferdsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

1 Merknader til rapportutkast

Kopi til:

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET
HELSEDIREKTORATET
STATENS HELSETILSYN

Postboks 8011 Dep 0030 OSLO
Postboks 220 Skøyen 0213 OSLO
Postboks 231 Skøyen 0213 OSLO

